

НОВИЙ ПІДРУЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8-ГО КЛАСУ: НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ АПАРАТ, ВИХОВНІ МОЖЛИВОСТІ

*Валентина Новосьолова,
канд. пед. наук, старший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

УДК 372.8: 811.161.2

Статтю присвячено висвітленню особливостей і методичної цінності нового підручника української мови для 8-го класу, побудованого на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів. Проаналізовано цілісну дидактичну систему, вправи, завдання й запитання, які характеризуються спрямованістю на досягнення кінцевих результатів, розвиток предметної й ключових компетентностей. Акцентовано увагу на емоційно-ціннісному аспекті й виховних можливостях підручника.

***Ключові слова** – українська мова, компетентнісно спрямований підручник, 8 клас, система вправ і завдань, мотивація, цільовизначення, рефлексія, національні цінності.*

Реформування шкільної мовної освіти відбувається в умовах, коли українське суспільство перебуває на етапі свого громадянського становлення. Необхідно спрямувати всі зусилля, щоб ствердитися в сучасному глобалізаційному світі, зберегти своє національне обличчя й уособлені в рідній мові ціннісні основи світобачення й світосприйняття. Одним із найважливіших завдань мовної освіти є підняття престижу української мови. Без володіння нею неможливо ідентифікувати й розвивати себе як національно свідомого громадянина своєї країни.

Українська мова – унікальний предмет, від вивчення якого залежить майбутнє України. Мова – усеохоплювальна, вона узагальнює досвід, природу, історію, менталітет нації, збагачує, надихає, зачаровує й водночас є найпотужнішим знаряддям думки й почуттів людини. На кожному уроці

української мови учень вчиться змістовно й правильно висловлювати свої думки, удосконалює свої вміння й навички користуватися всіма виражальними засобами мови.

Уроки української мови забезпечують процес формування мовної особистості й розвиток ключових і предметної компетентностей в учнів. Особливе місце в цьому процесі має підручник української мови. Це книжка, з допомогою якої об'єднуються суб'єкти навчального процесу. Моральне здоров'я майбутніх національно свідомих громадян України залежить від якості створення її.

Вст. 1

Мета статті – визначити особливості побудови, показати методичну цінність і переваги нового підручника української мови для 8-го класу.

Новий підручник «Українська мова» для 8-го класу (автори – Новосьолова В. І. й Бондаренко Н. В.) рекомендовано Міністерством освіти і науки України для використання в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл [3]. Цей підручник концептуально відрізняється від чинних підручників для 8-го класу та втілює методичні авторські замисли й відбиває дух і стиль часу. Значною перевагою нового підручника є те, що його зміст спрямований на формування ключових і предметної компетентностей.

Навчальна книжка спрямована на розв'язання завдань, передбачених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти й чинною програмою, які ґрунтуються на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного й діяльнісного підходів. Ці підходи реалізуються під час цілеспрямованого становлення й удосконалення всіх основних складників пізнавально-творчої мовленнєвої діяльності – *мотиваційного, змістово-орієнтаційного, процесуального, результативно-рефлексійного*, у процесі узагальнення й поглиблення на текстовій основі взаємозв'язаних чотирьох змістових ліній курсу української мови – мовленнєвої, мовної,

соціокультурної, діяльнісної, застосування різноманітних методів, прийомів та організаційних форм навчання – диспутів, роботи в групах і парах, рольових ігор, керованих досліджень, проектів, самооцінки тощо; з урахуванням принципів єдності навчання, виховання й розвитку; взаємозв'язаного опанування мови й мовлення, усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності; диференціації.

Авторами враховано, що показниками рівня сформованості комунікативної компетентності учнів виступатимуть чотири фактори: *мотиваційний* (зміни в мотивах, потребах, інтересах, установках); *когнітивний* (зміни в якості знань); *поведінковий* (зміни в поведінці, стосунках); *оцінно-рефлексійний* (зміни в оцінці, самоаналізі, аргументації). У змісті підручника це реалізується з допомогою текстів, завдань і вправ, які контролюють сформованість певної компетентності.

Завдання і вправи аналітичного, конструктивного й творчого характеру утворюють цілісну дидактичну систему, яка ґрунтується на текстоцентричній основі й характеризується:

- а) цілеспрямованою роботою на досягнення кінцевих результатів;
- б) багатофункційністю, гнучкістю, різноманітністю стилів і жанрів;
- в) системною словниково-семантичною роботою з незнайомими словами;
- г) обов'язковим мотивуванням учнів перед вивченням кожної теми;
- г) засвоєнням знань шляхом розв'язання проблемних, ситуаційних, рефлексійних завдань.

Вст. 2

Підручник для 8-го класу охоплює матеріал *синтаксису словосполучення і простого речення*. Важливість вивчення розділу полягає в тому, що речення є основною одиницею синтаксису й одиницею спілкування, у реченні сконцентровано складники всіх рівнів мовної системи. Кожен восьмикласник матиме змогу усвідомити, як важливо з допомогою

синтаксичних одиниць правильно й точно формулювати та виразно й чітко висловлювати свої думки.

У методичній практиці використовується поєднання дедукції та індукції, аналізу й синтезу, повідомлення готових знань і стимуляція самостійного пошуку учнями необхідних орієнтирів. Теоретичні відомості – це не набір правил, які існують в певному невизначеному просторі, а система практичного й теоретичного матеріалу, занурена в багатогранність соціальних контекстів вживання. Усвідомлення граматичних явищ – обов'язкова умова оволодіння мовою, але знання – це інструмент, який надасть можливість оперувати засвоєними поняттями в нових умовах. Учень має зрозуміти, що граматику як основу комунікативної діяльності, тобто як систему правил, регулює побудову мовного висловлення. Це правила оформлення і функціонування синтаксичних засобів, а також мовленнєвої актуалізації мовних одиниць.

Підручник пропонує не готові й призначені для заучування поняття, а передбачає цілеспрямовану співпрацю з учнем, який може вибудовувати індивідуальні стратегії й тактики в засвоєнні нового матеріалу. На основі теоретичних знань учень має навчитись керувати своєю навчальною діяльністю, набути досвіду спілкуватися, налагоджувати стосунки, відповідати за себе, свої слова і вчинки, вирішувати проблеми, домовлятися, раціонально розподіляти час.

Автори підручника не обмежують учнів готовими схемами мислення. Систему роботи спрямовано на усвідомлення функціонального ресурсу синтаксичних одиниць, а саме:

- проведення спостереження над специфікою використання вивчених синтаксичних конструкцій у тексті;
- здійснення аналізу способів гнучкого використання їх з урахуванням змісту висловлення, компонування тексту, поєднання речень різних видів, доцільної заміни одних видів речень іншими, синонімічними.

У підручнику передбачено такі основні способи ознайомлення з новим матеріалом: використання контексту, спеціально дібраних матеріалів, типових текстів, діалогів (їх аналіз), системи мовних зразків, що залучається не тільки для аналізу, але й для виконання дій за аналогією; пояснювальний текст підручника, – коментарі, довідкові матеріали; різноманітні засоби наочності (схеми, таблиці, алгоритми); виконання завдань і вправ.

Вивчення синтаксичних понять здійснюється за такими *етапами*: усвідомлення лінгвістичної сутності синтаксичної одиниці й з'ясування її комунікативної функції на основі аналізу тексту; формування навичок побудови синтаксичних конструкцій за заданими характеристиками для конкретних комунікативних актів; створення власних висловлень відповідно до завдань і ситуації спілкування.

Важливим, але заскладним для учнів завданням є оперування поняттями в нових умовах, коли вивчені синтаксичні конструкції необхідно використовувати в різних ситуаціях, діалогічному й монологічному мовленні. Психологи стверджують, що «ця залежність невміння послуговуватися знаннями покладає на школу, учителя певний обов'язок: розширювати коло оперування вивченими знаннями, варіювати передусім конкретними випадками, коли учень повинен використовувати засвоєні поняття [2; 78]».

За допомогою підручника учень набуватиме практики виражати свої почуття і впливати на почуття інших з допомогою вивчених синтаксичних одиниць. Загальновідомо, що відповідно до мети й ситуації спілкування мовець повинен миттєво вибирати потрібний мовний засіб. Це вміння спонтанно формується повільно й малоефективно. Авторами передбачено роботу з вироблення навичок емоційно-ціннісного ставлення до змісту текстового матеріалу, у процесі якої учні вчать оперувати засвоєними синтаксичними засобами, реагувати на прочитану чи почуту інформацію, вирішувати поставлені проблемні завдання. Навчальна книжка сприятиме виробленню вмінь користуватися синтаксичними засобами в різних життєво

необхідних ситуаціях. Занурившись в уявне соціальне середовище або змодельовавши власну ситуацію, учні матимуть змогу відчутти значущість здобутих знань і вмінь не лише в межах школи, але й виявити ту чи іншу компетентність в конкретній ситуації поза її межами, наприклад, як у вправі 121: *«Уявіть, що вам зроблено нетактовне зауваження приятеля. Мене дуже дратує твоє занадто дбайливе ставлення до природи, тоді як м'ясо чи рибу ти вживаєш щодня.*

Дотримуючись норм літературної вимови й керуючись правилами культури спілкування, складіть діалог, який відтворив би цю ситуацію спілкування».

Систематичне виконання ситуаційних завдань надає учням можливість аналітично мислити, проявляти ініціативність у прийнятті рішень і нести за них відповідальність.

Однією зі значних переваг цього підручника є те, що в ньому повною мірою реалізовано мотиваційний і діяльнісний складники навчальної й пізнавально-комунікативної діяльності учнів, зосереджено увагу на посиленні доцільності цілевизначення, знаходженні шляхів і засобів досягнення особистісних освітніх цілей. Від характеру мотивів навчальної активності залежить усвідомленість змісту навчального матеріалу, глибина й міцність знань учнів. Найбільш продуктивними є пізнавальні мотиви, що зацікавлюють учнів майбутньою навчальною діяльністю, спрямовують на усвідомлення значущості усвідомлення значення мови для досягнення поставлених цілей та спонукають до дій.

Для самостійного досягнення результату в навчальній діяльності цей підручник націлює восьмикласника усвідомити, на чому необхідно зосередити розумові й вольові зусилля. Для пошуку нових знань учень самостійно ставитиме цілі кожного уроку, прогнозуватиме те, нове, що хоче пізнати, й досягатиме запланованих результатів крок за кроком.

Учителю важливо відпрацювати в учнів звичку (яка потім переросте в потребу) визначати мету розділу, теми уроку. Необхідно так скоригувати

систему цілей, загальну атмосферу навчальної діяльності учнів на уроці, наповнити зміст навчання особистісно орієнтованим й емоційно наповненим матеріалом, щоб задіяти якомога ширше коло мотивів з метою залучення й мобілізації внутрішнього потенціалу сил учнів.

Акцентовано увагу восьмикласників на тому, навіщо вивчається той чи інший теоретичний матеріал, з якою метою виконуються подані вправи, чим вони корисні й у чому полягає важливість виконання їх. Наприклад, перед вивченням розділу «Синтаксис. Пунктуація» автори мотивують пізнавальний інтерес восьмикласників, закликають відповідально ставитись до вивчення синтаксичних одиниць: *«Вивчені мовні засоби (звуки, слова і його частини, частини мови) – це матеріал, з якого будують речення, щоб передати думку, інформацію. Як будувати речення і якими бувають речення? Вивчаючи синтаксичні одиниці, зрозумієте, як важливо й корисно навчитися правильно, точно, доцільно й виразно формулювати свої думки. Використовуючи у мовленнєвій практиці речення різних типів, ви збагачуватимете індивідуальний запас синтаксичних одиниць, удосконалюватимете пунктуаційну грамотність [3; с. 30]».*

Усвідомити ціль кожного уроку й засвоїти мовні факти допоможуть поставлені на початку параграфів запитання, як наприклад:

1. Яка мета уроку? Яким повинен бути результат вивчення розділу? Складіть план повторення й узагальнення вивченого в попередніх класах з синтаксису й пунктуації. Пунктами можуть бути: «Я прагну більше дізнатися про...», «Планую повторити... й засвоїти..., тому що...», «Хочу уточнити й закріпити...», «...точніше визначити поняття..., знати всі його функції» тощо.

2. З якою метою ми вивчаємо словосполучення? Яку роль вони виконують в нашому мовленні? Відповісти на ці запитання допоможе виконання запропонованих на сьогоднішньому уроці завдань.

3. У яких ситуаціях ми вдаємося до вживання однорідних означень? Сформулюйте важливість теми уроку. Поставте для себе мету уроку й

досягніть її – так ви зможете орієнтувати себе на успіх. Поміркуймо разом: наскільки це важливо?

4. Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку? Чи досконале володіння синтаксичними засобами мови і, зокрема, однорідними членами впливає на те, щоб вміти достойно представляти світові свою, українську, історію й культуру?

5. Об'єднайтеся в три групи. Пригадайте, що вам відомо про відокремлені означення з попередніх класів. Доберіть і запишіть якомога більше запитань, аби виявити, що і наскільки добре кожен із вас засвоїв і запам'ятав.

6. Поміркуйте над наведеними словами: «Це – ваш дім! І хай ніхто чужий не розповідає, як тут жить. Бо ми самі його витворили. Своїми руками. Своїми серцями. Це зафіксовано в нашому традиційному мистецтві й народній культурі. Тож, якщо хочете бути щасливими, живіть у себе вдома!» Дізнайтеся про автора вислову – Івана Гончара.

Діяльнісний підхід реалізовано через систему завдань, які спонукають до активної самостійної діяльності кожного учня на уроці. Підручник містить такий обов'язковий компонент уроку як рефлексію, у процесі якої учні осмислюють власну життєву позицію, аналізують здобутки («Проаналізуйте свою роботу на уроці, відновіть перебіг дій і міркувань із самого початку уроку й назвіть власні досягнення» (с. 159), оцінюють власні результати («Зіставте результати особистої навчальної діяльності з метою, яка ставилася на початку вивчення розділу» (с. 34), «Підбийте підсумки уроку. Поставте собі оцінку й обґрунтуйте її. Якщо результати нижчі за очікувані, з'ясуйте причину. Пам'ятайте, що за результати власної навчальної діяльності передусім відповідальні ви» (с. 34), розмірковують, яке значення мають вивчені поняття для мовленнєвої практики («Чим корисні для мене відомості про етикетні норми? Як я зможу використати їх у щоденному житті?» (с. 189.)). Завдання для рефлексійного коментаря містяться в кінці кожного параграфа.

Знання й можливості, надані підручником, сприятимуть вільному спілкуванню восьмикласників. Опановуючи функціональний ресурс синтаксичних одиниць, учні навчатимуться продуктивно й безконфліктно співпрацювати в команді, колективі, а в разі виникнення непорозумінь – ефективно вирішувати їх. Передбачено складання й ведення діалогів, що дасть змогу учням оволодіти достатнім запасом функціонально різноманітних реплік, які уможливають здатність вступати в спілкування, згортати його й поновлювати, тримати свою стратегічну лінію в спілкуванні; ураховувати зміни в складі учасників розмови; прогнозувати поведінку партнерів залежно від зміни ситуації.

Запропоновано завдання, розраховані на спільну діяльність в парах і групах, пошук необхідної інформації із залученням різних ресурсів, завдання для організації дискусій, проектної та дослідницької діяльності, наприклад:

- у вправі 397 заплановано роботу в групах:

Об'єднайтеся в групи, кожна з груп за 5-6 хвилин має скласти захопливу життєву історію з використанням вставних слів, що виражають задані емоції й почуття. Записані історії зачитайте й обговоріть усім класом.

Упевненість, толерантність, задоволення, радість, захват, наснага;

- вправа 379 спрямована на формування особливостей мовленнєвої поведінки й спілкування:

Складіть і запишіть речення зі звертанням, дотримуючись етикетних норм.

1. Поцікавтеся справами та здоров'ям дідуся.

2. Попросіть учителя повторити домашнє завдання.

3. Вибачтеся у транспорті перед незнайомою людиною.

4. Вибачтеся перед другом за запізнення.

5. Зверніться до однокласників з пропозицією поїхати на екскурсію.

- завдання вправ 5, 13, 433. 42 виробляють уміння ведення дискусії, подолання конфліктів у спілкуванні:

- Уявіть ситуацію: ви є учасником майбутньої дискусії з кореспондентом молодіжної радіопрограми на тему «Що є ознакою культурної людини». Під час підготовки дискусійного виступу як один із аргументів можна скористатися такими роздумами восьмикласника. Які з наведених аргументів вам імпонують? (вправа 5);

- Прочитайте ще раз текст, даючи критичну оцінку позиції автора й проговоріть вголос обґрунтовану переконливими аргументами власну позицію щодо змісту тексту. Коротко сформулюйте суть дискусії (вправа 13);

- Чи часто ви переживали негативні почуття? Уявіть собі, що берете участь у дискусії на тему «Чи завжди треба стримувати негативні емоції?» Намагайтеся переконати своїх друзів у правильності своїх міркувань. Скористайтеся для цього формою роздуму з переконливими аргументами, доказами. Наведіть приклад із вашого життєвого досвіду. Згадайте слова, що передають риси характеру толерантної, вихованої, стриманої людини (вправа 433).

-Уявіть ситуацію: до вас запрошуюється в гості приятель, а ви сьогодні запланували зустріч з іншою людиною. Як ви коректно відмовите приятелеві? Складіть діалог (вправа 42).

- вправа 106. II. передбачає роботу над проектом:

Уявіть, що ви започатковуєте проект «Мальовнича карта України. Подорожуй і пізнавай». який надає змогу представити інформацію для туристів про різноманітність національного життя, історію, культурну самобутність і визначні місця України. Реалізуйте свої ідеї, підготуйте до захисту власний проект.

Ви можете організувати роботу за такими пунктами:

1. Зібрати й систематизувати матеріал.
2. Запропонувати свій варіант карти.
3. Обрати форму презентації й представити проект.
4. Організувати обговорення проекту.

Можливо, вірш Ліни Костенко буде епіграфом вашого проекту.

Буває, часом сліпну від краси.

Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,—

оці стети, це небо, ці ліси,

усе так гарно, чисто, незрадливо,

усе як є — дорога, явори,

усе моє, все зветься — Україна.

Така краса, висока і нетлінна,

що хоч спинись і з Богом говори.

Акцентовано увагу на виробленні умінь задовольняти інформаційні потреби, добирати ту інформацію, яка допоможе розв'язати проблему, робити обґрунтований вибір. Учні мають усвідомити, що процес здобуття освіченості безперервний, що вартісна інформація — безцінна. Дуже важливо формувати в учнів навички самостійного використання різноманітних Інтернет-ресурсів, які нині є легкодоступними кожному. Головне — навчити учнів відрізняти авторитетні джерела інформації від неякісних, наприклад:

Уявіть, що ви приїхали з екскурсії замком Паланок. Підготуйте й запишіть путівник або звіт про побачене. У пригоді вам буде корисною така інформація.

Компанія Google запустила оновлення сервісу Google Street View.

«Перегляд вулиць» доступний не тільки для найбільших міст країни, але і в більш ніж 300 великих і маленьких населених пунктах України. Користувачі з усього світу тепер зможуть зробити віртуальну прогулянку українськими містами за допомогою 360°-панорамних знімків вулиць і визначних пам'яток.

Відкрийте для себе невідому Україну, здійснивши віртуальну подорож містами з багатю історією. Наприклад, сплануйте поїздку вихідного дня, заздалегідь продумавши маршрут. Хочете насолодитися світломузичним шоу найбільшого плаваючого фонтану в Європі, який знаходиться у Вінниці, але не знаєте, що ще цікавого є в місті? Або ж ви ніколи не бачили Замок

Любарта в Луцьку або старовинні церкви Чернігова? Завдяки режиму «Перегляд Вулиць» на Картах Google ви тепер легко можете це зробити! (Джерело: Zaxid.net) (вправі 332. І.).

У системі завдань і вправ підручника враховано диференційований підхід, що передбачає вибір завдання посилюючого рівня складності. Окрім того, у підручнику багато матеріалу – більше, ніж дає змогу засвоїти навчальний час уроку. Автори розраховують на творчі здібності вчителя й різні можливості учнів.

Важливою перевагою підручника є системний виклад змісту, який спрямований на становлення ключових і предметної компетентностей учнів для вибору кожним власної освітньої траєкторії, набуття досвіду, комунікативно гнучкої поведінки. Цей компетентнісно орієнтований підручник покликаний задовольнити потреби учня, створити умови для того, щоб кожен міг розвиватися відповідно до своїх нахилів, уподобань і можливостей, сформувати здатність критично мислити. Компетентнісну орієнтованість змісту підручника забезпечують завдання, у яких передбачено не лише здобування знань, а й оволодіння способами діяльності, вироблення здатності:

- застосовувати вивчене в різних мовленнєвих ситуаціях. Наприклад, у вправі 332. II поставлено таке завдання: *«Уявіть, що ви приїхали з екскурсії замком Паланок. Підготуйте й запишіть путівник або звіт про побачене»;*

- висловлювати судження, обґрунтовуючи їх: *«Розкажіть, що ви знаєте про однорідні члени речення. Наведіть приклади з тексту. Дослідіть невідоме, дайте визначення однорідним членам речення й перевірте свої висновки за теоретичним матеріалом»;*

- здійснювати логічні міркування, оцінювальні дії: *«Прочитайте. Знайдіть однорідні члени. Дослідіть художню цінність і виразність речень. Поясніть, якими сполучниками зв'язані однорідні члени. З якою метою повторюються сполучники при однорідних членах? Якого смислового відтінку вони надають мовленню?» (вправа 317).*

- формулювати висновки: *«Чи любите ви подорожувати Україною? Які старовинні замки України ви знаєте? У яких ситуаціях вам доводилося описувати архітектурні пам'ятки? Зробіть висновок про те, чи потрібне в житті людині таке вміння»* (вправа 316. І).

Підручник сприяє формуванню в учнів, крім предметної, ключових компетентностей, зокрема:

- уміння вчитися реалізовано у вправах на моделювання, виконання завдань за алгоритмічним приписом: *«Порівняйте наведені вище правила із алгоритмом застосування їх», «Запишіть подані речення, розставляючи розділові знаки. Вкажіть речення, ускладнене відокремленою прикладкою із сполучником як, поясніть умови відокремлення. Схарактеризуйте їх, поясніть умови відокремлення скориставшись алгоритмом дії»* (вправа 441);

- становлення соціальної компетентності, наприклад, у завданні *«Запишіть з голосу вчителя однорідні члени речення, самостійно продовжте їх ряди. На шпальтах газет та в ефірі телеканалів порушується тема занедбаного стану унікальних пам'яток культурної спадщини України. Це питання є настільки болючим, що вже давно слово «пам'ятка» асоціюється зі словами «проблема», «небезпека», «руйнація», ... На цьому тлі тривають жваві дискусії щодо шляхів покращення ситуації, пошуку джерел потрібних ресурсів для порятунку ... історичних об'єктів і перетворення їх на привабливі ... туристичні цікавинки...;*

- громадянської (*«Перегляньте світлинку й прочитайте текст – вияв любові до своєї Батьківщини, роздуми автора про долю України. Осмисліть описане автором трагічне, але героїчне буття її. До якого висновку ви дійшли, прочитавши текст? Які думки автора ви поділяєте? Чи є у вас своя мрія про майбутнє України?»*) (вправа 530);

- здоров'язбережувальної (*Дотримуйтеся таких практичних порад:*
 1. Щодня увечері мийте ноги холодною водою, яка виводить токсини з організму.
 2. Влітку ходіть босоніж по росяній траві, по землі, щоб

«розрядити» організм. 3. Обов'язково купайтеся влітку (вранці, увечері) (вправа 187);

• загальнокультурної (Уявіть, що ви йдете старовинним центром Риму й усвідомлюєте, що там ніхто й в гадці не має, що деінде буде щось не реставровано, а реконструйовано. Перегляньте світлини. Яка ваша реакція? Схарактеризуйте зміни, що відбулися з культовими спорудами від часу їх створення. Поділіться з сусідом по парті своїми враженнями й міркуваннями? Складіть й озвучте діалог).

Не менш важливою перевагою цього підручника є робота над збагаченням словникового запасу. У рубриках «Збагачуємо словник», «Розрізняйте значення і вживання слів» учні дізнаються, що означають нові слова й поняття, навчатимуться правильно уживати слова відповідно до їх лексичного значення, розрізняти і вживати пароніми (*музичний і музикальний, дружний і дружній, пам'ятка і пам'ятник, письменний, писемний, письмовий, туристський і туристичний* та інші), вироблятимуть уміння знаходити, пояснювати й виправляти лексичні помилки, комунікативно доцільно вживати лексичні засоби в різних життєво необхідних ситуаціях, використовувати лексичні можливості мови в повсякденній мовленнєвій практиці.

Засвоюючи синтаксис простого речення й словосполучення, учні матимуть змогу навчатися критично мислити, розмірковувати, висловлювати власні думки. Набуває гострої актуальності проблема формування ціннісних орієнтацій, надважливість реалізації в підручнику соціокультурної змістової лінії, особливо в умовах непростої політичної й соціальної ситуації в Україні. Нинішній учень потребує тепла, уваги, хороших історій, моральних орієнтирів, життєствердних прикладів.

Зважаючи на суспільні прояви психологічної напруги, критики й розчарувань, негативу, агресії й приреченості, автори підручника формують віру в добро й мир, доносять до свідомості учнів правдиві й захопливі історії, залучають розчинитися в чуттєвих текстах, які вчать учнів шанувати й

любити рідне, справжнє, українське, переносять за допомогою досконалого текстового матеріалу в місця, які вражають своєю унікальною красою. Автори пропонують учням відчувати стан іншого, співчувати людині в певних обставинах, уявно відвідувати місця та світи, у яких, можливо, не були, але захочеться обов'язково побувати.

Підручник спонукає берегти минуле заради майбутнього, ділитися добротою, обстоювати свободу, незалежність, честь, гідність, порядність, сумлінність, вірність, користуватися кодексом честі й правилами мудрого життя, які роблять людину щасливою. Практичну роботу спрямовано на розуміння й прийняття моральних людських стосунків і формування загальнолюдських чеснот, ціннісного ставлення до всього, що сукупно становить стрижень кожного учня як особистості. Методичний апарат підручника покликаний розвивати чуттєву сферу учнів та сприяти набуттю їхнього суб'єктного досвіду.

Важливим складником ціннісної сфери особистості є система особистісних смислів, що трактується психологами як «усвідомлення людиною важливої для особистості сукупності знань про дії та вчинки людей, соціальні норми, ролі, цінності та ідеали [1, с. 330]». Смисли виражають особистісне ставлення до світу й набувають форми в конкретній поведінці, вчинках учня. Отже, ціннісні орієнтації, зумовлені системою навчання й виховання, визначають мотивацію поведінки учнів і регулюють її. Система цінностей є основним підґрунтям, що забезпечує визначеність і передбачуваність вчинків, сприяє адаптації до різних життєвих змін.

У восьмикласників триває активний процес становлення особистості: формується внутрішній світ, усвідомлюються духовно-світоглядні й моральні цінності, закладаються й розвиваються основи для самовиховання. Саме цінності спрямовують творчу діяльність учнів до усвідомленої потреби гармонії та самовдосконалення. Необхідно сприяти процесу поетапного становлення ієрархійної системи цінностей у свідомості учнів (переосмислення, сприйняття, набуття особистісного сенсу й потреби).

Зміст підручника спрямований на формування цілісних уявлень про національні цінності: патріотизм, любов й повагу до Батьківщини, свого народу, української мови, державних, національних, родинних чеснот, толерантного ставлення до кожної людини, що виховує особистість, спроможну й готову до ефективної міжкультурної взаємодії в нових історичних реаліях. Ця навчальна книжка повною мірою реалізує ідею відродження національної культури й духовності, сприяє розвитку національної свідомості, історичної пам'яті учнів.

Підручник ілюстровано методично доцільними світлинами, схемами, рубриками, символами та іншим графічним матеріалом, спрямованим на розкриття, конкретизацію, доповнення, глибше усвідомлення й засвоєння змісту основного навчального матеріалу; посилення емоційного впливу. Конструкція методичного апарату до ілюстрацій у підручнику подана у формі системи запитань і завдань. Вона виконує важливі методичні функції: а) планує дії, які має виконати учень у роботі з ілюстраціями; б) підпорядковує прийоми роботи з ілюстраціями специфіці та змісту основного тексту підручника.

Отже, новий підручник української мови для 8-го класу покликаний задовольнити пізнавальні потреби школярів, створити умови для того, щоб кожен учень мав можливість розвиватися відповідно до своїх нахилів, уподобань і можливостей. Опанування української мови за цим підручником відкриє перед восьмикласниками нові можливості для саморозвитку й спілкування, учні відчують практичне значення й потребу в засвоєнні теорії і в повсякденній мовленнєвій практиці. Методична цінність підручника визначається важливістю синтаксису загалом і словосполучення й простого речення зокрема для інтелектуального розвитку учнів, відповідального ставлення до кожного вжитого слова. Зміст підручника спрямований на формування предметної й ключових компетентностей, виховання гідних громадян України.

Висловлюємо припущення, що система роботи, закладена в підручнику, виявиться ефективною, а навчально-методичний апарат книжки буде успішно реалізовано в шкільній практиці.

Придбати підручник «Українська мова, 8 клас» (автори Новосьолова В.І., Бондаренко Н.В.) можна за адресою:

Видавництво «Педагогічна думка»

вул. Січових Стрільців, 52-а, корп.2, м. Київ, 04053,

тел. (050) 310-25-67

E-mail: book-xl@ukr.net, 4813885@ukr.net

facebook.com/Видавництво-Педагогічна-Думка-365692786926399/

Література

1. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. – К. : "Академвидав", 2006. – 424 с.
2. Смирнов А. А. Вопросы психологии усвоения понятий / А. А. Смирнов // Советская педагогика. – 1946. – № 8–9. – С. 77–88.
3. Українська мова : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В. І. Новосьолова, Н. В. Бондаренко. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 296 с. : іл.